

indeks:

Fikri ve Sınai Haklar

Gazetecilik, televizyonculuk, radyo ya da internet mecralarında programcılık, yazarlık, yayıncılık gibi eser yaratılan bir kuruluşta çalışıyor, benzer bir mesleği icra ediyor, internetten müzik dinliyor, film izliyor veya sadece "eser" retiyorsanız sizin de Fikri ve Sınai Haklar konusunda bilgi sahibi olmanız gerekiyor. Eserlerin korunması için nasıl davranılması gerektiğine dair bir bilinç oluşturmanız hem kendi eserlerinizi korumak hem de üçüncü kişilerin eserlerine saygı göstermek açısından son derece önemli. Bu alışma, Fikri ve Sınai Haklar konusunu soru ve örneklerle ele alarak bilinmeyenleri veya bilinmesi gerekenleri özetliyor.

1. Kavramlar

Fikri ve Sınai Haklar, kendi içinde iki başlığa ayrılıyor: İlk başlık olan fikri haklar; eser, ikinci başlık olan sınai haklar; marka, endüstriyel tasarım, patent ve faydalı model olmak üzere 4 ayaktan oluşuyor. Buradaki kavram karmaşasının önüne geçmek için öncelikle bu kavramların ne olduğunu incelemekte yarar var.

A) Fikri Haklar: Eser

Kısaca tanımlamak gerekirse; eser, sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerine verilen addır.

Tanımdan da görülebildiği gibi eser; ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eseri olarak kabul edilebilecek fikir ve sanat ürünlerinin tamamını kapsayan çok geniş bir değerdir. Bu kapsamda, belirtilen ürünlerin eser niteliği taşıması için sahibinin hususiyetini taşıması gerekir. Ürünün eser sayılabilmesi için bu bir ön şarttır.

Her ne kadar adı Fikri Haklar olsa da eser bir fikrin vücut bulmuş hali olarak da kabul edilebilir. Eser; yaratıldığı, vücuda getirildiği an itibarıyla korunmaya başlayan bir değerdir.

Kağıt üstüne yapılan basit bir resim, sahibinin elinden çıktığı ve oluştuğu andan itibaren eğer "sahibinin hususiyetini" taşıyorsa; korunuyor, bu eseri üreten kişi herhangi bir tescile ihtiyaç duymaksızın bu eserin ve esere ait tüm hakların sahibi oluyor.

B) Sınai Haklar

a) Marka

Marka, bir teşebbüs tarafından sunulan mal ya da hizmetlerin diğer teşebbüslerinkinden ayırt edilebilmesini sağlayan işaretlerdir. Malları veya hizmetleri ayırmak için kullanılan ayırt edici kelimeler, harfler, rakamlar, çizimler, resimler, şekiller, renkler, logolar veya bunların kombinasyonları marka olarak tescil edilebilir.

Kısaca marka; bir firmanın mal ve hizmetlerini diğer bir firmanın mal ve hizmetlerinden ayıran herhangi bir şekilde yazı veya görselle ifade edilen değer.

2. Eseri korumanın yolları ve yaptırımlar

A) Hususiyet

Fikrin vücut bulmuş halinin korunması için "sahibinin hususiyetini" taşıması gerekliliğinden bahsetmiştik. Bir eserin sahibi olmak için tanımlanması veya yerine getirilmesi gereken çok önemli bir ayrıntı: Eğer bir fikir vücut bulduğunda "sahibinin hususiyeti"ni taşıyorsa eser olarak sayılıyor. Bu ilke yerine getirilmiyorsa meydana getirilen eser Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser olarak kabul edilmiyor ve bu sebeple de sahibine herhangi bir koruma imkanı tanınmıyor.

Bu ilke her mecrada farklı şekilde konu edilebilir. Eserdeki parmak izi olarak kabul edilen hususiyet eserin korunması ve sahibinin haklarının güvence altında kalması için gerekli.

B) Fikrin korunması

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan eserler, eserin yaratıldığı andan başlayan doğal bir korumadan yararlanır. Eserin herhangi bir kuruma kayıt (tescil) ettirilmesine ya da onaylatılmasına gerek yoktur. Bir eserin korunması için sahibinin özelliğini taşıması ve yasada sayılan eser türleri kapsamında olması gerekir. Zorunlu kayıt tesciline tabi sinema ve müzik eserleri ile bilgisayar oyunları dışındaki eserler için eser sahipleri isteğe bağlı kayıt tescil işlemi yaptırabilirler. Bu işlem, hak kazandırmaz; hak sahiplerinin haklarının ihlal edilmemesi, hak sahiplerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlar.

C) Eserden doğan hakkın ispatına ilişkin yöntemler

a) Noter

Söz konusu bir fikir somutlaştırılarak esere dönüştükten sonra ya da bir fotoğraf cd'ye kaydedilerek veya basılı halde noter huzurunda tescil edilebilir. Bu tescil, söz konusu gün ve saatte bu evrakın sizin tarafınızdan notere sunulduğuna dair bir belgedir.

3. Eser Üzerindeki Haklar

Eserler üzerindeki haklar iki gruba ayrılıyor: Maddi ve Manevi Haklar. Eser sahiplerinin hakları; kanunda belirtilenlerle sınırlı ve tanımlı.

A) Maddi Haklar

İşleme, çoğaltma, yayma, temsil, işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim, pay ve takip hakkını kapsayan bu gruba Maddi Haklar deniyor. Bu haklardan mirasçılar da pay sahibi olabiliyor.

a) Esinlenme:

Esinlenmenin tam bir tanımı bulunmuyor. Tamamen ihtisas hakimlerinin inisiyatifine bırakılmış durumda. Ancak kopya çekilmedikçe, yıllar içinde oluşan birikimden elde edilenlerin eser üretimine yansımaları, küçük noktalarda benzerlikler oluşması genellikle suç teşkil etmiyor.

b) Sinema ve televizyon

Tıpkı edebiyat eserleri gibi televizyon programları da "sinema eseri" kategorisinde bir eser olarak korunabiliyor. Sinema eserlerinin sahipleri ise yönetmen, senarist, özgün müzik bestecisi ve animasyon varsa içinde animatör, diyalog yazarı, yapımcı şirket gibi unsurlardan oluşabiliyor.

c) Afiş ya da kitap kapağı

Film afişi veya kitap kapağı birer eser olarak kabul edilebilir. Genellikle söz konusu afiş üzerinden doğan haklar yapımcı şirkete ait oluyor. Kitap kapaklarında ise yayıncı kuruluş bu hakları elinde tutuyor. Yapımcı şirket, afişi, yayıncı kuruluş ise kitabın kapağının yer aldığı afiş ya da görseli söz konusu eserlerin tanıtımının sağlanması için hayata geçiriyorlar. Bu eserlerin, bir dergi ya da gazetenin herhangi bir köşesinde söz konusu film ya da kitaptan bahsederken kullanılması esere tecavüz sayılamaz. Çünkü aynı amaca hizmet ediyor. Ancak bir film afişinin ya da kitap kapağının başka bir objeye basılarak ya da herhangi bir şekilde kullanılması ve eserden hiç bahsedilmeden bir ticari metaya dönüştürülmesi esere tecavüz kapsamına giriyor.